

ПЕРЕДМОВА

... Думаю, що немає ніякого глибокого почуття, яке може тайтись у людському серці, ніж почуття винахідника, коли він бачить, що його ідеї реалізовані. Такі почуття змушують людину забути їжу, сон, друзів, кохання, все.

Нікола Тесла

Динамічний поступ провідних технологічних країн світу свідчить про зростання рівня інтелектуалізації технологій. Оголошення про початок четвертої промислової революції (Давос, 2016 р.), упровадження концепції креативної економіки, істотне збільшення частки і значення інтелектуальної власності у складі технологій та інші пов'язані із цим обставини спонукають країни світу до перегляду прийнятих підходів до розуміння умов і особливостей генерування та поширення інноваційних технологій. Це зумовило зміну підходів до провадження НДДКР в університетах, актуалізувавши роль академічного підприємництва.

Останніми роками у світі трансфер технологій з університетів у бізнес-середовище істотно переважає інші його види. Університети все частіше стають першорядними учасниками системи «Університет – Влада – Бізнес» і з позицій генерування технологій, і з позицій розвитку підприємницької діяльності на їх основі. Трансфер технологій з університетів у бізнес-середовище є одним з визначальних факторів інноваційного розвитку регіону, країни та важливим джерелом доходів університетів. Така ситуація характерна не лише для технологічно провідних країн світу, де університети історично були осередками наукової та дослідницької діяльності, але й для країн пострадянського простору, у яких університети розглядали здебільшого лише як освітні заклади.

Економічний поступ вимагає підготовки нового покоління людей – з високим інтелектуальним і духовним рівнем, здатних розробляти нові технології та сприяти науково-технічному прогресу. Для цього мають бути закладені передумови у межах академічного підприємництва на підставі сучасної парадигми трансферу технологій.

Вагомий внесок у вивчення поняття «технологія» зробили такі вчені, як: Дж. С. Гленн, Б. Стіглер, Р. Родс, К. Ремі, Р. Бейн, Д. М. Каплан, Е. Местен, У. Б. Артур, Т. П. Хьюз, Е. Менсфілд, П. Тіль, Ф. Ферре, Дж. Фернальд Я. Барбур, В. П. Соловйов, П. Г. Іжевський, О. В. Кам'янська та інші. Треба відзначити вагомий внесок науковців у площині дослідження науково-технічного прогресу таких зарубіжних і вітчизняних науковців, як: П. Ж. Кондорсе, Р. Солоу, М. Кремер, С. Кузнець, С. В. Цирель, Дж. Саймон, Дж. Хікс, Дж. Колінз, Б. Баср, Е. Ю. Вебер, Дж. Бернал, Д. Белл, І. Б. Скворцов, Н. П. Карачина, О. Г. Мельник та інші. Окремі аспекти трансферу технологій у контексті розвитку інноваційної діяльності розкрито у працях Т. Хегерштранда,

Е. Роджерса, М. Чесбро, У. Вангавербеке, Й. Шумпетера, Дж. Хоукінса, Д. Тапскотта, Є. В. Крикавського, О. М. Ястремської та інших.

Проблеми теоретичного та методологічного забезпечення трансферу технологій, зважаючи на різноманітність моделей його провадження, видів, форм та підходів до оцінювання технологій тощо, розкрито у працях вітчизняних та іноземних науковців, зокрема: категоріально-понятійний апарат трансферу технологій розглядають такі вчені, як Д. А. Бікмор, Дж. Ло, Д. Гібсон, Р. Смайлор, С. В. Князь, Н. Г. Георгіаді; управління трансфером технологій – Л. І. Федулова, О. Є. Кузьмін, І. В. Алексеев, А. В. Череп; методичні засади оцінювання технологій, що підлягають трансферу, – Дж. К. С. Чен, Уен-Хонг Чіу, Л. І. Т. Лін, О. Ф. Андросова, О. Б. Саліхова; оцінювання технологій як об'єктів права інтелектуальної власності – Т. А. Стюарт, Д. Г. Люті, Дж. О. Ланджу, А. Пейкс, Дж. Путнем, А. Брукінг, Е. Едвінсон, М. Малон, С. Ф. Бутнік-Сіверський, І. Б. Хома, П. М. Цибульов, В. М. Василенко, Н. О. Шпак; розвиток трансферу технологій, розроблених в академічному середовищі, – Дж. Фрідман, Дж. Зільберман, Дж. Берковіц, М. Фельдман, Л. І. Гальків, Н. І. Чухрай, В. В. Козик, С. М. Ілляшенко; різні аспекти комерціалізації технологій – О. М. Ляшенко, І. І. Новаківський, Н. Ю. Подольчак; розвиток економіки на засадах трансферу технологій – С. Майер, У. Блаас, Е. Менсфілд, П. Г. Перерва, В. І. Довбенко, Д. С. Бутенко, О. О. Карпенко, М. К. Бондарчук, С. Л. Шульц; трансфер технологій у системі «Університет – Влада – Бізнес» – Г. Іцковіц, О. О. Романовський, В. П. Моренець, Т. Д. Барт, Е. Г. Караяніс, Д. Ф. Дж. Кемпбелл, Д. Гоктепе-Хюльтен; тематику патентування технологій на вітчизняних та зарубіжних теренах – О. П. Косенко, Й. С. Ситник. Зазначені науковці й дослідники загалом розробили теоретичні положення і прикладні рекомендації з трансферу технологій. Окрім того, з проблематики трансферу технологій розроблено спеціальні керівництва (Осло, Фраскаті, Канберри тощо), рекомендації всесвітніх спеціалізованих організацій (ВОІВ, AUTM, FLC) тощо.

Незважаючи на це, представники вітчизняної економічної думки проблематику трансферу технологій не розглядають в парадигматичному контексті, позаяк здебільшого увагу зосереджують на другорядних питаннях – аспектах практичного впровадження технологій. Теоретико-методичні та прикладні розробки у царині трансферу технологій переважно локальні або галузеві. Відсутність фундаментальних засад під час організування трансферу технологій знижує його результативність надалі. Потреба перегляду усталених підходів до трансферу технологій з вітчизняних університетів у бізнес-середовище зумовлена тим, що сьогодні університети, попри достатньо високий науково-технологічний потенціал, не відповідають належно на виклики ринкового середовища, не випускають продукцію у потрібній кількості й, відповідно, не отримують від цього достатнього комерційного результату. Можливості, які нині відкрились перед вітчизняними ЗВО (зокрема, бути засновниками/спів-

засновниками інших юридичних осіб), окреслюють для них формат академічного підприємництва. Це ставить нові вимоги до трансферу технологій з університетів у бізнес-середовище як одного з рушіїв академічного підприємництва.

Трансфер технологій з університетів у бізнес-середовище доцільно розглядати у системі стратегічного розвитку університетів. Моделі систем стратегічного розвитку університетів значною мірою залежать від традицій вищої освіти, що сформувалися у державі під впливом соціально-економічних, політичних, історичних, наукових, релігійних та інших подій. Більшість університетів України засновані у різні історичні періоди, вони закладали і розвивали власні наукові та освітні традиції, наукові школи тощо. Діяльність університетів відповідала викликам часу. Проте методи провадження наукової та освітньої діяльності, використовувані ще 10–20 років тому, не відповідають сучасним викликам ринку.

Трансфер технологій, який у технологічно розвинених країнах світу є шляхом переходу на режим самоокупності університетів, в українських університетах практично не розглядають у стратегічному контексті. Поряд із цим, недостатньо популярним в університетах залишається формування стратегій розвитку. Часто університети не переглядають стратегії розвитку роками, не коригують відповідно до змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі тощо. Ці та інші фактори негативно позначаються на трансфері технологій з університетів у бізнес-середовище.

Розуміти ринкові потреби в технологіях з урахуванням перспективних запитів, зумовлених науково-технологічним прогресом, – одне з першорядних завдань сучасних українських університетів. Тому розгляд трансферу технологій у системі стратегічного розвитку університетів нині є об'єктивною необхідністю.

Автор висловлює подяку за консультування та корисні поради під час проведення дослідження за означеною проблематикою вченим Національного університету «Львівська політехніка», зокрема: науковому консультанту, професорові, проректору з наукової роботи Наталії Іванівні Чухрай; професорові, директору Інституту економіки і менеджменту Олегу Євгеновичу Кузьміну; професорові, завідувачу кафедри економіки підприємства та інвестицій Василю Васильовичу Козику; професорові, заступнику директора – декану базової вищої освіти Інституту телекомунікацій, радіоелектроніки та електронної техніки Сергію Борисовичу Убізському, а також щиро вдячність професорові, ректору Львівської політехніки Юрію Ярославовичу Бобалу за забезпечення комфортних умов докторантури й праці в університеті.